

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ

ЧЕНЬ ЧЕНЬЛІН

УДК 82.7.08(470)-Погодін

ОПОВІДАННЯ Р.П.ПОГОДИНА ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ
(ЖАНРОВО-СТИЛЬОВА СВОЄРІДНІСТЬ ТА ТИПОЛОГІЯ ПЕРСОНАЖІВ)

10.01.02 – російська література

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрах світової літератури Державної установи «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» та російської і зарубіжної літератури Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук,
Бураго Дмитро Сергійович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
доцент кафедри російської
та зарубіжної літератури.

Офіційні опоненти:

доктор філологічних наук, професор
Силаєв Олександр Сергійович,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди,
професор кафедри світової літератури;

кандидат філологічних наук, доцент
Ступницька Наталія Миколаївна,
Харківський національний
університет імені
В.Н. Каразіна, доцент кафедри
англійської мови.

Захист відбудеться «02» лютого 2017 року о 13.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.03 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди за адресою: 61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 2, ауд. 221-А.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди за адресою: 61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 2, ауд. 215-В.

Автореферат розіслано «27» грудня 2016 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

І.В. Разуменко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Поняття «дитяча література», як це не парадоксально, досі не має чіткого визначення в літературознавстві; найчастіше під ним розуміють художню літературу для дітей і юнацтва, яка «містить у собі твори, адресовані читачам молодшого, підліткового або юнацького віку, а також деякі інші літературні твори, що ввійшли в коло дитячого чи юнацького читання» (І. Мотяшов).

Так само сьогодні не існує й однозначної думки про об'єктивні критерії виокремлення дитячої літератури із загальних рамок літературного процесу. Деякі літературознавці воліють не відрізняти дитячу літературу від «дорослої», наполягаючи на загальних естетичних властивостях цих двох словесно-художніх сфер (див., наприклад, роботи Є. Зубаревої, І. Лупанової, І. Мінералової та ін.); інші ж розглядають дитячу літературу як різновид масової літератури, беручи до уваги її невисокий, на думку цих дослідників, художній рівень (див. про це зокрема в роботах З. Гриценко, І. Крамова, Н. Лейдермана й М. Липовецького та інших).

Вочевидь, одним із найбільш адекватних визначень суті поняття «дитяча література» належить І. Мінераловій: на її думку, дитяча література – це література, «яка від початку адресована дітям, а також література, яка, не призначалася дітям, та з часом була включена у сферу дитячого читання». Проаналізувавши концептуальні засади, на яких ґрунтується виникнення й подальше становлення дитячої літератури, дослідниця врешті приходиться до важливого, одного із ключових і для нашого дослідження, висновку: «Отже, дитяча література – це світ художніх творів про те, що таке і хто така дитина, що таке її мікрокосм і що таке її макрокосм, тобто все, що її оточує». Саме на це визначення дитячої літератури ми переважно й спираємося в пропонованому дисертаційному дослідженні.

Не викликає сумнівів той факт, що література, адресатами якої від початку були або впродовж певного часу ставали діти та юнацтво, не була ізольована від загального літературного процесу, внаслідок чого дитяча література зазнала впливу як фольклору, так і всіх основних літературних напрямків, течій і стилів. Водночас слід визнати, що література для дітей має власний шлях становлення й розвитку, який узгоджується зі спрямованістю розвитку загального літературного процесу, але однозначно не з абсолютною точністю: на певних етапах дитяча література може в чомусь «відставати» від дорослої літератури, а може раптово «випередити» її.

Вивчення російської дитячої літератури почалося у XVIII столітті. Уперше на специфіку розвитку й соціальні функції цієї галузі літературної

творчості звернули увагу відомі просвітителі, насамперед – педагог і письменник-просвітитель М. Новиков. У XIX столітті досить вагомий внесок у дослідження дитячої літератури вніс видатний літературний критик В. Белінський. Перший же нормативний підручник дитячої літератури в російському літературознавстві з'явився тільки в XX столітті: у 1948 році була видана «История русской детской литературы» А. Бабушкіної; книжка стала першою спробою систематичного курсу «Історія російської дитячої літератури» та простежує становлення літератури для недорослих читачів від перших народних пісень і казок для дітей до творів початку XX століття.

Специфіка дитячої літератури не раз ставала предметом суперечок. Ще в середньовіччі розуміли, що для дітей потрібно писати інакше, аніж для дорослих. Також завжди знаходилися й ті, хто визнавав тільки загальні закони мистецтва та просто ділив книги на *гарні* і *погані*. Одні сприймали дитячу літературу як педагогіку в картинках; інші вважали, що відмінність дитячої літератури від «дорослої» криється лише в тематиці, наполягали, у зв'язку із цим, на доступності змісту літератури для дітей, а також на необхідності користуватися при її створенні особливою «дитячою мовою» тощо.

Так, із другої половини 1970-х і в 1990-ті роки в дискусії на сторінках журналу «Детская литература» висхідною точкою полеміки стала ідея, відповідно до якої дитяча література розумілася як особлива форма суспільної свідомості. Критики та літературознавці визнали, що існує певна своєрідність художнього відображення світу у творах, написаних для дітей.

В останні роки науково-критичне осмислення феномену дитячої літератури здійснюється переважно через залучення інструментарію інших наук, причому не тільки суміжних із літературознавством філологічних дисциплін; серед них фольклористика, «доросле» літературознавство, герменевтика, психопоетика, психологія (передусім – вікова), педагогіка, соціологія, культурологія тощо.

Коротко узагальнюючи історичний і сучасний досвід спостереження за формуванням і функціонуванням дитячої літератури, можна констатувати: дитяча література виникла на перетині художньої творчості та освітньо-виховної діяльності, і є галуззю словесно-художнього мистецтва, основні функції якої – давати дитині естетичну насолоду та сприяти формуванню її особистості.

Активне вивчення дитячої літератури в російському (радянському) літературознавстві почалося в 1940-ві роки. Однак уже в першій третині XX століття на своєрідність літератури для дітей звернули увагу такі видатні письменники, як М. Горький, С. Маршак, К. Чуковський, які не тільки створили художні твори, що увійшли в золотий фонд світової дитячої літератури, але й зробили вагомий внесок у розробку історії та теорії дитячої літератури.

У другій половині XX століття проблемами дитячої літератури, зокрема прози, займалися: В. Акімов, А. Акімова, Б. Бегак, Є. Зубарева, М. Кришук, І. Лупанова, М. Мещерякова, І. Мінералова, І. Мотяшов, Ф. Сетін, С. Сивоконь,

І. Смольников, А. Терновський. Проте, на наш погляд, дослідники приділяли недостатньо уваги творчості сучасних їм авторів, переважно звертаючись до аналізу класичних творів XIX і першої половини XX століть.

Тим часом саме в другій половині XX століття в дитячу прозу ввійшла група талановитих письменників, чимало з яких у сучасний період уже зараховують до класиків. Серед них досить важливе місце посідає Радій Петрович Погодін.

Творчість Р. Погодіна почали вивчати ще в 1960-ті роки, але в основному йому присвячували невеликі статті й рецензії в журналах та інших періодичних виданнях («Литературная Россия», «Семья и школа», «Вожатый», «Воспитание школьников»). У 1970-ті – на початку 1980-х з'явилися більш серйозні дослідження, з-поміж яких вирізняються праці І. Мотяшова, М. Крищука, І. Смольникова, М. Мещерякової. Проте наприкінці 90-х років XX і в перші роки XXI століття про Р. Погодіна «забули», точніше почали цілеспрямовано витісняти (як, до речі, і деяких інших авторів його епохи), замінюючи переважно нерівнозначними за талантом письменниками молодшого покоління. Утім, сьогодні інтерес до творчості письменників, які ввійшли в дитячу літературу наприкінці 1950-х – на початку 1960-х років, став помітно зростати.

Таким чином, **актуальність** обраної теми дисертаційного дослідження обумовлена активізацією інтересу до творчості письменників 1960-х – 1990-х років, зокрема Р. Погодіна; очевидною недостатністю досліджень, присвячених його творчості; а також прагненням сучасних літературознавців більш повно й детально проаналізувати прийоми і форми втілення традицій дитячої прози другої половини XX століття в літературі перших п'ятнадцяти років нашого століття.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане в рамках реалізації комплексної теми «Актуальні проблеми вивчення й розвитку літератури кінця XX – початку XXI століть» (№ 0111U006441), що розробляється кафедрою світової літератури Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Державної установи «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол № 4 від 25 листопада 2011 року); уточнена на засіданні кафедри російської і зарубіжної літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та затверджена на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету М. П. Драгоманова (протокол № 15 від 23 червня 2016 року).

Мета дослідження – здійснити системний аналіз жанрово-стильових особливостей і типів персонажів в оповіданнях Р. Погодіна.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- осмислити творчий шлях Р. Погодіна як одного із провідних дитячих прозаїків другої половини XX століття;
- виявити суть творчого методу автора;

- розглянути основну проблематику оповідань письменника в її співвіднесеності з жанрами;
- визначити головні особливості стилю Р. Погодіна-оповідача;
- охарактеризувати жанрову природу «повісті» в оповіданнях як специфічного явища в його прозі;
- дослідити найбільш продуктивні типи персонажів в оповіданнях.

Об'єктом дослідження є проза Р. Погодіна для юних читачів.

Предмет дослідження – жанрово-стильові особливості та типологія персонажів оповідань Р. Погодіна для дітей і підлітків.

Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження є роботи із проблем специфіки дитячої літератури загалом і дитячої прози зокрема І. Лупанової, Є. Зубаревої, О. Ісаєвої, В. Кизилової, І. Мотяшова, М. Мещерякової, І. Мінералової, І. Смольникова, В. Акімова, Б. Бегака, Ф. Сетіна, В. Разумневича, С. Сивоконя; а також дослідження із проблем жанру, стилю, типології персонажів (М. Бахтіна, Л. Гінзбург, В. Халізева, Г. Поспелова, Н. Лейдермана, Н. Лейдермана та М. Липовецького, М. Жулинського, Ю. Павлова, А. Єсіна, В. Скобелева, Н. Кашиної, Т. Заморій).

У ході дослідження були **комплексно використані** такі **методи** аналізу, як: *описовий* і *типологічний* (з метою опису аналізованих творів і їхньої систематизації), *біографічний* (для створення цілісного уявлення про творчий шлях Р. Погодіна); *порівняльно-типологічний* (для аналізу й зіставлення жанрово-стильових особливостей творів і типів персонажів).

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що в ньому вперше з позиції системного підходу розглянуті риси Погодіна-оповідача, принципово важливі для осягнення основних аспектів його творчості; визначені роль і значення цього автора в російській прозі другої половини ХХ століття – як у рамках дитячої літератури, так і в загальному літературному процесі цього періоду.

Результати проведеного дослідження певною мірою дозволяють уточнити й конкретизувати діапазон жанрово-стильових різновидів прози розглянутого періоду (насамперед – за рахунок аналізу синкретичних жанрових утворень), а також доповнити теоретичні уявлення про типологію персонажів прозового твору.

Практичне значення результатів. Матеріали дисертації можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях з історії російської дитячої літератури ХХ століття й російської прози цього періоду взагалі, а також під час викладання дисциплін «Дитяча література» «Російська література другої половини ХХ й початку ХХІ століть» у вищій школі, у спецкурсах і спецсемінарах, присвячених дитячій літературі, факультативах із сучасної російської літератури в гімназіях і ліцеях філологічного профілю.

Апробація результатів дослідження. Дисертація в повному обсязі обговорювалася на засіданні кафедри російської і зарубіжної літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Основні

положення й результати дослідження було викладено в доповідях і повідомленнях на засіданнях науково-методичного семінару кафедри світової літератури Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (2012, 2013, 2014) та щорічних підсумкових звітних університетських конференціях («Дні науки-2012», «Дні науки-2013»); всеукраїнській науково-практичній конференції «Поетика “подвійного коду” у світовій літературі» (5 квітня 2013 року, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка); V Міжнародній науково-практичній конференції «Ціннісні пріоритети освіти: виклики XXI століття» (9 – 11 жовтня 2011 року, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут Конфуція), міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми вивчення й викладання літератури» (19 – 20 квітня 2012 року, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка); міжнародної науково-практичної конференції «Дев’ятнадцяті міжнародні читання молодих вчених пам’яті Л. Я. Лівшиця» (25 лютого 2014 року, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди); II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи» (2 листопада 2015 року, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини); Міжнародній науковій конференції «Аналіз і інтерпретація художнього тексту: проблеми, стратегії, дослідження» (11 – 12 травня 2016 року, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова); Міжнародному дискусійному форумі «Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування» (19 – 20 травня 2016 року, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини); XXV Міжнародній науковій конференції «Мова й культура» імені професора Сергія Бураго (20 – 23 червня 2016 року, м. Київ).

Публікації. Результати дослідження відображені в 9 публікаціях, 5 із яких надруковані в спеціалізованих виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку використаних джерел, що налічує 200 позицій. Обсяг дослідження складає 210 сторінок, із них 193 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, його актуальність, визначено об’єкт і предмет дисертації, мету та завдання, з’ясовано методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, наведено дані про апробацію основних положень дисертації

Розділ перший – **«Радій Погодін у дитячій і підлітковій прозі другої половини ХХ-го століття»** – присвячений розгляду ролі цього автора в розвитку прози для юних читачів окресленого періоду; складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «Основні тенденції розвитку дитячої літератури XIX-го – початку XX-го століття, їхній вплив на російську дитячу прозу другої половини XX-го століття» йдеться про специфіку формування основних традицій у дитячій і підлітковій прозі, принципово важливих і на сучасному етапі її розвитку, та про особливості еволюції цих традицій у другій половині XX століття, зокрема у творчості досліджуваного автора.

Показана принципово важлива роль для становлення різновидів літературно-художньої прозової творчості (психологічного /соціально-психологічного/, науково-художнього, фантастичного, казкового, гумористичного, пригодницького) письменників другої половини XVIII та XIX століть, що своїми творами заклали основи для всіх перерахованих напрямків. У цей же період формуються й посідають своє місце в літературі найбільш продуктивні **жанри** дитячої прози: *літературна казка, повість, оповідання*; при цьому саме оповідання стає базовим епічним жанром. Більшість авторів зазначеного періоду працювали в руслі «гібридних методів»: виокремлюючи реалізм як основний напрямок, вони включали у свої твори романтичні та сентименталістські елементи. Це дозволяло художникам слова, створюючи цілком реальні, відповідні до життєвих типів характери дітей і підлітків, нерізка – для розв'язання різних концептуальних і/або художньо-образних завдань – занурювати своїх героїв у казковий чи фантастичний світ.

У підрозділі 1.2. «Проблематика та соціально-моральний пафос дитячої прози Р. П. Погодіна» міститься загальна характеристика творчого шляху письменника, визначається коло проблем його прози для юних читачів, з'ясовується світоглядна основа ідейного змісту творів, а також специфіка індивідуального творчого методу як синтезу реалізму й романтизму в різних співвідношеннях, що залежать від віку потенційного читача.

Підкреслюється, що творча спадщина Р. Погодіна надзвичайно різноманітна як за жанрово-стильовою своєрідністю, так і за тематикою, за віковою орієнтацією на читача та за низкою інших параметрів літературно-художніх творів. Письменник – автор казок, оповідань, повістей про дітей і для дітей різного віку – від п'яти-шести років до п'ятнадцяти-шістнадцяти; однак найчастіше в його творах діють персонажі-підлітки – одинадцяти-дванадцяти або тринадцяти-чотирнадцяти років.

Більшість творів присвячені темі духовного дорослішання юної людини, осягнення нею «культури доброти» (І. Мотяшов). На «дитячому» матеріалі Р. Погодін розв'язує дуже важливі «загальнолюдські» проблеми: розуміння й розкриття сенсу людського життя; виявлення сутності прекрасного та ставлення до нього; взаємини людей різних поколінь; взаємодія людини і природи; здійснення морального вибору й несення моральної відповідальності за свої вчинки та оцінки; правильне ставлення до свого обов'язку і таланту («талант зобов'язує служити людям») тощо.

На художній світогляд Р. Погодіна дуже сильно вплинув воєнний досвід та ідеї, які внесли в літературу письменники-шістдесятники. Його розуміння

категорії дитинства та ставлення до дітей повністю відповідають тим високим вимогам, які блискуче сформулював стосовно дитячих письменників ще видатний критик XIX століття В. Белінський. Абсолютно очевидне й слідування письменника традиціям класиків російської дитячої літератури XIX – XX-го століть, насамперед В. Одоєвського, С. Аксакова, М. Гаріна-Михайловського, А. Чехова; вплив творчості цих авторів зіграв важливу роль у формуванні Р. Погодіна як дитячого прозаїка.

З письменників першої половини XX століття, на нашу думку, найбільш близькими йому, з огляду на особливості творчого методу й низки інших письменницьких рис, є Р. Фраєрман, А. Гайдар, Л. Кассиль; як оповідач Р. Погодіну, за його зізнанням, дуже імпонував Ю. Нагибін.

Підрозділ 1.3. «Р. П. Погодін у критиці» містить аналіз тієї невеликої кількості критичних досліджень творчості письменника як дитячого автора, які з'явилися в 90-ті роки XX століття, що доводить недостатню вивченість його прозової спадщини.

У розділі другому – **«Жанрова специфіка оповідань Р. П. Погодіна»** – систематизовані літературознавчі ідеї щодо специфіки жанру оповідання в російській літературі, визначені особливості розвитку цього жанру в дитячій і підлітковій прозі та обґрунтований значний внесок письменника в розширення жанрового діапазону оповідання.

У *підрозділі 2.1. «Еволюція жанру оповідання в російській літературі»* наведені найбільш важливі, з погляду автора дисертації, визначення жанру оповідання та класифікація його жанрових різновидів.

У системі епічних жанрів оповідання, безумовно, є найбільш затребуваним у читацькому середовищі, тим більше – у середовищі юних читачів. Однак теоретичне осмислення жанрової природи оповідання й досі перебуває загалом на дискусійному рівні. Характеристика оповідання в основному базується на зіставленнях: *оповідання – новела, оповідання – нарис, оповідання – повість*. У роботах І. Крамова, О. Нінова, А. Огнева, В. Скобелева, П. Ульяшова, М. Александрова, Н. Лейдермана й М. Липовецького окреслені різні підходи до характеристики оповідання. Для автора роботи найбільш близькою, як і тією, що відповідає завданням дослідження, є літературознавча позиція В. Скобелева, а з письменницьких міркувань – ідеї В. Шукшина.

На наш погляд, оповідання в дитячій і підлітковій прозі більшою мірою відповідає канонічним визначенням теоретиків, ніж в літературі для дорослого читача.

Часо-просторова організація дитячих оповідань, підвищена вагомість факту, через який «просвічує» вся дійсність, випробування героя за допомогою ситуації, загострення та концентрація протиріч, малий обсяг тексту, одноплановість мовного стилю, одна сюжетна лінія, одна центральна проблема – усі ці параметри повністю співвідносяться з оповіданнями для дітей і юнацтва.

Підрозділ 2.2. «Оповідання в дитячій прозі та у творчості Радія Погодіна» присвячений особливостям еволюції жанру оповідання в дитячій прозі й співвіднесеності його жанрових різновидів з віком читача. У цьому підрозділі виявляються індивідуальні риси Погодіна-оповідача, зокрема, його прагнення зробити оповідання основною одиницею прози та створювати «повісті» (казки) в оповіданнях.

Не викликає сумнівів той факт, що для Р. Погодіна оповідання є «основною жанровою одиницею» (І. Мотяшов). Навіть свої повісті сам письменник іноді прямо називає «повідями в оповіданнях» (один із прикладів цьому – твір «Где леший живёт»). Відсутність авторського визначення не змінює суті композиції «Книжки про Гришку», повістей «Вандербуль бежит за горизонт», «Ожидание». Кожен розділ цих творів – самостійне оповідання, яке може бути опубліковане (і відповідно сприйматися) як окремий твір (так, зокрема, сталося з першим розділом повісті «Где леший живёт» під назвою «Что у Сеньки было», що увійшов як самостійний твір до збірки оповідань для дошкільнят і молодших школярів «Откуда идут тучи»). Оповідання Погодіна можна вважати класичним зразком цього жанру.

Лаконізм (для читачів п'ять-вісім років – надлаконізм) оповідань цього автора породжує прагнення до використання різного роду символів (передусім з метою збільшення смислового навантаження на одиницю тексту): предметних, природних, анімалістичних, колірних тощо. Принципово важливо (особливо для читачів молодшого віку) казково-символічне осмислення образів природи, насамперед – тварин.

В основі погодінських оповідань – повсякденна незвичайність, «звичайне чудо» (Є. Шварц), що дозволяє письменникові поєднувати реальне та казкове в абсолютно органічній формі. Сюжет своїх оповідань він, так само як і систему образів, часто вибудовує на антитезі; це дозволяє більш чітко виразити свою авторську позицію стосовно зображуваного, що вкрай важливо для юних читачів.

Будучи тонким психологом, Р. Погодін прекрасно розуміє вікові особливості сприйняття дітьми й підлітками складних питань буття й робить ставку на мовну модель відображення життя. Його оповідання підкреслено діалогічні; навіть монологи в його творах по суті є завуальованими діалогами. Діалог відбиває своєрідність спілкування між персонажами (різні його форми), демонструє прагнення юних героїв до пізнання навколишнього світу, нарешті, утягує читача в роздуми про непрості життєві ситуації й дає можливість співвіднести проблеми у творі зі своїми власними.

Оповідно-описовий компонент у Р. Погодіна зведений до мінімуму; «повноцінні» (як у прозі для дорослих) пейзажі, інтер'єри й портрети в його художніх текстах майже не зустрічаються – найчастіше ми спостерігаємо своєрідні мінізамальовки або окремі деталі пейзажів, інтер'єрів, портретів.

Оповідна частина творів також не розгорнута; найчастіше вона нагадує невеликий коментар або ремарку, тому багато оповідань письменника чітко

синкретичні за своєю жанровою приналежністю – як, зокрема «Трень-брень», що можна означити як п'єсу-повість в оповіданнях.

Спируючись на композиційно-тематичну класифікацію оповідань В. Шукшина, доходимо висновку, що для Р. Погодіна найбільш привабливим різновидом є *оповідання-характер*, оскільки головне для письменника – зображення характеру юної людини в його становленні й розвитку.

У третьому розділі – **«Типологія персонажів в оповіданнях Р. П. Погодіна»** – дослідницька увага зосереджена на деяких особливостях розв'язання проблеми героя в російській літературі ХІХ – ХХ століть і додаткових (пов'язаних, зокрема, з «педалюванням» виховної функції) складнощях зображення людини в дитячій прозі.

У підрозділі 3.1. *«Проблема героя в дитячій прозі»* розглянута специфіка втілення образу людини в дитячій прозі в співвіднесеності із прозою для дорослого читача з урахуванням соціологічної та педагогічної складової (позитивний – негативний герой; дорослий – дитина, учитель – учень тощо).

Як відомо, на розв'язання автором проблеми героя впливають багато чинників: світоглядні, соціальні, культурологічні, філософські (провідна філософія епохи), релігійні; і, звичайно ж творчий метод, що обирається письменником, а також літературний напрямок, у руслі якого працює художник слова. Це універсальні аспекти проблеми створення літературного героя, принципово важливі для всіх епох і національних літератур.

Стосовно ж дитячої літератури до перерахованих аспектів, безумовно, додається як мінімум ще один – *педагогічний*; морально-виховний потенціал у дитячих книгах високого ідейно-художнього рівня проявляється більш послідовно й очевидно, аніж у творах для дорослого читача.

Створюючи образи дітей і підлітків, дитячий письменник максимально втілює в них свої педагогічні ідеї й водночас, занурюючи читача у внутрішній світ юних героїв, він виокремлює риси подібності й відмінності у світосприйманні дітей і дорослих. Це допомагає дорослому читачеві знайти адекватні форми виховного впливу на дитину в реальному житті.

У ХХ столітті способи письменницької інтерпретації дитячих образів дещо змінилися, причому особливо це помітно в прозі. Якщо до 1920-х – 1930-х років юна людина найчастіше була або об'єктом виховання (і лише іноді – у найбільш проникливих художників – суб'єктом), або жертвою соціуму чи сім'ї, то впродовж наступних десятиліть активніше розвиваються традиції, закладені недитячими авторами (у першу чергу Ф. Достоєвським, Л. Толстим, А. Чеховим, М. Гарінім-Михайловським і О. Купрінін): дитина – це особистість на стадії формування, і завдання письменника – психологічно мотивовано відобразити душевний світ юної людини, складнощі дорослішання та взаємин дітей і дорослих. Розв'язанню цього завдання присвятили свою творчість прозаїки, які прийшли в літературу в роки «хрущовської відлиги», у тому числі й Р. Погодін.

Підрозділ 3.2. «Діти й підлітки в оповіданнях Р. П. Погодіна» вміщує аналіз творів письменника в проекції на виявлені типи й характери зображених у них персонажів. Основна увага приділена образам дітей і підлітків, хоча в його доробку важлива увага приділяється й іншим персонажам, зокрема, представникам тваринного світу.

У цій частині роботи продемонстровано, що саме вибраний автором гібридний, романтико-реалістичний, метод дозволив Р. Погодіну створити оригінальні й багатозначні образи дітей і підлітків.

Вік його героїв – від п'яти до п'ятнадцяти-шістнадцяти років, однак найбільше письменникові цікаві десяти- – тринадцятилітні підлітки, тому що так званий «перехідний вік» дозволяє побачити в юній людині риси майбутнього дорослого. Читаючи «Дубравку», можна з упевненістю сказати, що з головної героїні виросте жінка, здатна на жертвовну любов, мрійлива й духовно глибока; можна припустити, що Гриша з «Тишини» буде надійним працівником, який творчо ставиться до своєї справи. А от Альфред з однойменного оповідання, імовірно, стане з віком ще більш егоїстичною й лицемірною, ненадійною людиною.

Р. Погодін – один з основоположників дитячої психологічної прози, тому він глибоко й детально аналізує внутрішній світ юних героїв, звертаючи увагу на найдрібніші зміни настрою, почуттів, оцінок себе й оточення. Його як художника вирізняє схильність до *метафоризації*: метафора (яка часто переходить у символ) – головний троп для письменника при зображенні персонажів; нерідко автор будує метафори й символи на архетипах (як, приміром, в оповіданні «Что у Сеньки было»).

Для автора «Дубравки» і «Книжки про Гришку» характерна гендерна універсальність. У його творчості цікаві і образи хлопчиків, і образи дівчаток, що буває не так часто, – проаналізувавши образи героїв і героїнь у творах Р. Погодіна, можна стверджувати, що письменник добре знає психологію і одних, і других. У зображенні дівчаток він успадковує традиції Р. Фраєрмана, при створенні образів хлопчиків – А. Гайдара та Л. Кассиля.

При всій різноманітності характерів в оповіданнях Р. Погодіна можна виокремити такі головні типи позитивних персонажів: *романтики-мрійники* (Дубравка з однойменного оповідання; Оля з «Трень-брень»; Коля із циклу «Откуда идут тучи»; Гришка з «Книжки про Гришку») і *юні господарі життя* (Гриша з «Тишини»; Кешка із циклу «Кирпичные острова»; Льоха з оповідання «Альфред»; Сенька з твору «Что у Сеньки было»). Нерідко письменник показує, як романтики-мрійники під впливом обставин стають більш реалістичними, наближеними до конкретики життя, як трапилося, наприклад, із Гришкою («Книжка про Гришку») або з Колею («Откуда идут тучи»).

Тема виховання в прозовій творчості письменника невід'ємна від теми дитинства та юнацтва, однак основний акцент у своїх творах Р. Погодін робить на самовихованні, показуючи великі й малі перемоги, які отримують його герої

в боротьбі зі своїми слабкостями, помилками, неправильними оцінками людей і подій.

У системі персонажів оповідань Погодіна важливі не тільки образи дітей, підлітків, дорослих, але й тварин, птахів, явищ природи. Створюючи «нелюдські» характери, письменник широко використовує казковий принцип антропоморфізму, даючи цим персонажам дотепні психологічні характеристики. Персонажі-люди й персонажі-тварини (птахи) спілкуються, що дозволяє авторові поєднувати в сюжеті багатьох оповідань реальне та казкове.

У **висновку** узагальнюються результати проведеного дослідження.

Роль Р. Погодіна в російській і світовій літературі для дітей і підлітків другої половини ХХ століття значна. Почавши працювати для юних читачів наприкінці 1950-х років, письменник продовжував цю діяльність аж до останніх днів життя (1993 р.) – коли хвороба вже не дозволяла йому писати, наговорював тексти на диктофон. Його перу належать кілька десятків оповідань, повістей, казок для читачів від п'яти до п'ятнадцяти-шістнадцяти років, хоча це формальна адресність, тому що найкращі (програмні) твори цього автора цікаві людям різного віку.

Погодін віддав дитячій літературі тридцять п'ять років життя, його твори люблять і читають уже декілька поколінь дітей і дорослих, однак рівень дослідженості його доробку мінімальний.

Світогляд письменника сформувався під впливом воєнного досвіду, ідей «шістдесятників» і традицій російської класичної літератури. Його ставлення до дитинства і дітей повністю відповідає тим високим вимогам, які були сформульовані спочатку В. Белінським, пізніше С. Маршаком і К. Чуковським. Р. Погодін завжди пам'ятав про те, що «дитяча книга служить вихованню» (В. Белінський), що він працює у «великій літературі для маленьких» (С. Маршак) і що «добро й шляхетність повинні пропонуватися дітям у привабливому вигляді» (К. Чуковський).

Ставлення Р. Погодіна до дитинства і дітей співзвучне найпрогресивнішим педагогічним теоріям ХХ століття: дитинство для нього – не тільки вік, але й найважливіша морально-філософська категорія, а також стан душі. Ті дорослі герої його творів, які зберегли в собі дитинство, краще розуміють одне одного, природу, соціальні ситуації й, звичайно, своїх юних сучасників.

Дитина, підліток для письменника – не ембріон людини, яка «не живе, а жити готується» (С. Маршак), а повноцінна особистість у процесі формування, дорослішання. Персонажі його творів, діти й підлітки, мають непрості характери, однак вони завжди самобутні, оригінальні, намагаються зрозуміти життєві ситуації і оточення, здатні на вчинок, уміють відстоювати свої принципи та визнавати помилки.

Р. Погодіна відносять до основоположників сучасної дитячої й підліткової психологічної прози. Створюючи характери юних героїв, письменник глибоко й детально аналізує їхній внутрішній світ, звертаючи увагу

на найтонші прояви емоцій, найменші зміни настрою тощо. Важливу роль при цьому відіграють елементи внутрішнього монологу, авторські характеристики, самохарактеристики; пейзажні фрагменти; різного роду символіка; діалоги, у яких відображені моральні установки персонажів, і нерідко – авторська позиція (переважно через висловлювання близького йому за духом героя).

Кожен із юних героїв Погодіна має психологічно мотивований і багатогранний характер. Однак, за нашими спостереженнями, є два найбільш близькі авторові типи (і, відповідно, найчастіше присутні в його творах): *романтична особистість, мрійник, фантазер і «практик» – юний господар життя*, який не може існувати без конкретних справ для свого дому, сім'ї або для загального добра (особливо якщо події відбуваються на селі). Іноді «романтики» у процесі розгортання сюжету – під впливом обставин або оточення – стають «практиками», але не навпаки; при цьому в «трансформованих» у такий спосіб персонажів у більшості випадків зберігаються і їхні деякі «мрійливі-фантазерські» риси. *Романтико-реалістичний метод*, у руслі якого працював письменник, сприяє створенню таких типів.

Образи дорослих перебувають переважно на другому плані. Вони слугують для кращого розуміння юних персонажів, їхньої моральної еволюції. До зображення дорослих Р. Погодін підходить гранично об'єктивно: не ідеалізує, але й не перетворює на карикатури. При зіставленні дітей і дорослих у системах персонажів, що функціонують у його творах, стає очевидною концептуально важлива для всієї творчості автора ідея: критерії моральної оцінки героїв не залежать від віку, вони універсальні: і дорослий, і підліток можуть бути шляхетними і підлими, добрими і злими, чесними і брехливими. Така постановка питання про взаємини юних і дорослих забезпечує читацьку довіру, що надзвичайно важливо для письменника взагалі, а надто для автора дитячої літератури.

Світ очима дитини відображений у всіх творах Р. Погодіна різної жанрової природи; проте центральне місце в його творчості посідає *оповідання*.

При всій зовнішній простоті оповідання як жанр досі повністю не визначений – існує безліч інтерпретацій його жанрової природи та структурної специфіки; у нашому дослідженні ми спиралися передусім на ті засади й принципи, які обґрунтовані Г. Поспеловим, В. Скобелевим і В. Шукшиним, оскільки вважаємо, що оповідання для дітей і підлітків, і зокрема оповідання у творчості Р. Погодіна максимально їм відповідають.

Визнаючи оповідання «основною жанровою одиницею» творчості Р. Погодіна (І. Мотяшов та інші), дослідники звертають увагу на те, що навіть більші твори письменника так чи так орієнтовані саме на зазначений жанр. Із цим погоджувався й сам автор, відображаючи свою позицію в жанрових підзаголовках творів (повість в оповіданнях, *казка в оповіданнях* і подібні жанрові кваліфікації) та розмірковуючи про власну творчість.

Оповідання Р. Погодіна – особливо адресовані дошкільникам і молодшим школярам – гранично короткі: час дії – від декількох годин («Как я с ним познакомился», «Жаба», «Клад») до декількох днів («Тишина», «Дубравка», «Что у Сеньки было»), протягом якого події «нанизуються» на один сюжетний «стрижень».

Кількість персонажів в оповіданнях письменника мінімальна, найчастіше – два-три; якщо героїв більше, вони чітко діляться на персонажів першого плану та другорядних. В основі сюжету завжди лежить гострий конфлікт (різного виду й змісту), у тому числі внутрішній – як, наприклад, боротьба із самим собою (у творах «Дубравка» і «Трень-брень»).

Нарисове, тобто оповідно-описове, оповідання – рідкісне для Р. Погодіна; йому набагато ближче оповідання «новелістичне, конфліктно-оповідальне» (Г. Поспелов). Акцент на конфлікті, а також явна схильність до «оповідання-характеру» (В. Шукшин) зводять до мінімуму описову частину малих епічних творів письменника, активізуючи власне мовну сферу: діалоги, монологи, полілоги, репліки становлять не менш двох третин тексту, що привертає увагу вже при первинному візуальному сприйнятті. Вербальна комунікація персонажів – основна форма вираження ідей оповідання Р. Погодіна.

Прагнення до лаконізації тексту природно приводить до використання різного роду символів; з урахуванням віку читацької аудиторії письменник віддає перевагу реалістичній символіці. Символічного змісту може набути хто й що завгодно: людина, тварина, рослина, предмет, явище природи, колір, ім'я тощо. Так, громадянин у макінтоші («Трень-брень») – це не просто випадковий перехожий, що любить побурчати, але й символ сірості, стандартності, безликості, яка згубно діє на людей, особливо юних. Дід Улан («Альфред») – символ добротворення та народної мудрості. Жаба («Жаба») символізує справжні життєві цінності, відмінні від неправильної красивості, що незрідка приносить шкоду.

Насичення тексту символами стимулює формування підтексту, який значно поглиблює проблематику, смисловий план твору й розширює вікові межі читачів.

Діапазон різного роду художньо-образотворчих засобів у прозі Р. Погодіна досить широкий, але пріоритетною серед них безумовно є *метафора*, що є абсолютно логічним, оскільки діти, у силу свого світосприймання, яке вирізняється антропоморфністю, досить активно й різноманітно метафоризують життя.

Метафори часто трансформуються в символи, що повною мірою відображає «міфотворче відчуття дитинства» (І. Мотяшов). Гострі конфлікти оповідань визначають і використання такого прийому, як антитеза; Р. Погодін вдається до антитези, щоб увиразнити образ центрального персонажа або виокремити якусь ідею, особливо важливу для нього як автора. Нерідко антитеза сприяє відбиттю еволюції героя (героїні) – як, наприклад, у «Дубравке» або в циклі оповідань «Откуда идут тучи».

Письменник у своїх оповіданнях через «дитячий матеріал» виразив дух епох, на які припала його творчість: періоду війни, учасником якої він був; післявоєнних 1950-х років; переломного періоду 1960-х років; «розквіту застою» – 1970-ті – початок 1980-х. У своїх творах він керувався принципом «шістдесятників»: показати епоху через душу людини, у цьому випадку – через душу дитини або підлітка, які здатні більш гостро й адекватно відчутти глибинну суть подій і людей і – радше на інтуїтивному, аніж на свідомому рівні – оцінити своє оточення.

Усе зазначене дозволяє стверджувати, що оповідання Р. Погодіна – дуже важлива складова не тільки дитячої, але й усієї російської літератури другої половини ХХ століття.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВИКЛАДЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

1. Чень Ч. Образ ребёнка в сборнике Р. П. Погодина «Откуда идут тучи» / Ченьлин Чень // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – № 12(247). – Червень 2012. – Частина II. – Луганськ, 2012. – С. 167 – 177.

2. Чень Ч. Использование фольклорных архетипов в рассказе Р. Погодина «Что у Сеньки было» / Ченьлин Чень // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – № 12(271). – Червень 2013. – Частина III. – Луганськ, 2013. – С. 279 – 283.

3. Чень Ч. Проблема духовного взросления подростка в рассказе Радия Погодина «Дубравка» / Ченьлин Чень // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Літературознавство. – Вип. 2(74). – Частина перша. – Харків, 2013. – С. 146 – 153.

4. Чень Ч. Проблематика и жанровая специфика повести Р. П. Погодина «Трень-брень» / Ченьлин Чень // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Літературознавство. – Вип. 2(78). – Частина перша. – Харків, 2014. – С. 182 – 190.

5. Чень Ч. Радий Погодин как детский писатель (проблематика и герой) / Ченьлин Чень // Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии. – № 12(19): сборник статей по материалам XIX международной заочной научно-практической конференции. – М.: Изд-во «Международный центр науки и образования», 2013. – С. 72 – 76.

6. Чень Ч. Роль Радия Погодина в развитии русской детской прозы XX века / Ченьлин Чень // Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Перший крок у науку». – Т. 2 – Луганськ: Глобус-Прінт, 2013. – С. 306 – 310.

7. Чень Ч. Рассказ в детской прозе второй половины XX-го века / Ченьлин Чень // Східнослов'янська філологія: зб. наук. праць / Горлівський інститут

іноземних мов; Донецький нац. ун-т / Редкол.: А. Р. Габідулліна та ін. – Вип. 28. Літературознавство. – Артемівськ: ГПМ ДВНЗ «ДДПУ», 2015. – С. 146 – 156.

8. Чень Ч. О некоторых особенностях формирования русской детской прозы (XIX – начало XX-го века) / Ченьлин Чень // Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування: матеріали міжнародного дискусійного форуму, 19 – 20 травня 2016 р, м. Умань. – Умань: ФПО Жовтий О. О., 2016. – С. 307 – 313.

9. Чень Ч. Специфика перевода рассказа для детей с русского языка на китайский (на материале произведения Радия Погодина «Кто нагрел море») / Ченьлин Чень // Мова і культура. (Науковий журнал). – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. – Вип. 18. – Т. V(180). – С. 470 – 481.

АНОТАЦІЯ

Чень Ч. Оповідання Р.П. Погодіна для дітей та підлітків (жанрово-стильова своєрідність та типологія персонажів). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.02 – російська література. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди МОН України. – Харків, 2016.

У дисертаційній роботі систематизовані матеріали з проблем розвитку психологічної прози для дітей та підлітків у проекції на творчість одного із засновників цього різновиду прози в другій половині XX-го століття – Радія Петровича Погодіна.

У дослідженні вперше з позицій системного підходу розглядаються риси Погодіна-оповідача, принципово важливі для осягнення основних аспектів його творчості; визначаються роль та значення цього автора в російській прозі другої половини XX-го століття – як у межах дитячої літератури, так і в загальному літературному процесі цього періоду.

У першому розділі дослідження – «Радій Погодін у дитячій та підлітковій прозі другої половини XX-го століття» – подано аналітичний огляд основних етапів формування прози для юних читачів у XIX-му – початку XX-го століть, акцентовано увагу на розвитку традицій цієї епохи у подальшому, перш за все у другій половині XX-го століття; визначаються особливості проблемно-тематичної системи Р. Погодіна, його індивідуального творчого методу (як у концептуально-тематичному аспекті, так і в аспекті авторського звернення до різного роду художньо-зображувальних засобів). Розглядається проблема вивчення творчості цього автора в літературознавстві.

Другий розділ – «Жанрова специфіка оповідань Р. П. Погодіна» – присвячено проблемам, що пов'язані з теорією жанру оповідання в загальній історії російської літератури та прози для дітей й підлітків зокрема.

Твори Погодіна розглядаються з точки зору традиції і новаторства в розвитку цим автором жанру оповідання. Особливу увагу приділено

«синтетичним» жанрам («повість в оповіданнях», повість-п'єса в оповіданнях тощо).

Третій розділ – «Типологія персонажів в оповіданнях Р. П. Погодіна» – відображає результати аналізу конкретних текстів у проекції на проблему героя як у загальнолітературознавчому сенсі, так і в специфічному її заломленні в дитячій літературі. Виявлено головні прийоми створення образів персонажів та особливості їхнього функціонування в сюжеті.

Ключові слова: дитяча література, психологізм, традиція, жанр, оповідання, сюжет, персонаж, символіка, синтетизм.

АННОТАЦІЯ

Чень Ч. Рассказы Р. П. Погодина для детей и подростков (жанрово-стилевое своеобразие и типология персонажей). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.02 – русская литература. – Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды МОН Украины. – Харьков, 2016.

В диссертационной работе систематизированы материалы по проблемам развития психологической прозы для детей и подростков в проекции на творчество одного из основоположников этого вида прозы во второй половине XX-го столетия – Радия Петровича Погодина.

В исследовании впервые с позиции системного подхода рассматриваются черты Радия Погодина-рассказчика, принципиально важные для постижения основных аспектов его творчества; определяются роль и значение этого автора в русской прозе второй половины XX-го века – как в рамках детской литературы, так и в общем литературном процессе этого периода.

В первом разделе исследования «Радий Погодин в детской и подростковой прозе второй половины XX-го века» даётся аналитический обзор основных этапов формирования прозы для юных читателей в XIX-ом – начале XX-го вв., акцентируется внимание на развитии традиций этой эпохи в дальнейшем, прежде всего во второй половине XX-го столетия; обозначаются особенности проблемно-тематической системы прозы Р. Погодина, его индивидуального творческого метода (как в концептуально-тематическом аспекте, так и в аспекте авторского обращения к разного рода художественно-изобразительным средствам). Рассматривается проблема изучения творчества этого автора в литературоведении.

Второй раздел – «Жанровая специфика рассказов Р. П. Погодина» – посвящён проблемам, связанным с теорией жанра рассказа в общей истории русской литературы и прозы для детей и подростков в частности.

Произведения Погодина рассматриваются с точки зрения традиции и новаторства в развитии этим автором жанра рассказа. Особое внимание

уделено «синтетическим» жанрам (повесть в рассказах, повесть-пьеса в рассказах и др.).

Очерковый, т. е. повествовательно-описательный, рассказ – большая редкость для писателя; ему гораздо ближе рассказ «новеллистический, конфликтно-повествовательный» (Г. Н. Пospelов). Акцент на конфликте, а также явная тяга к «рассказу-характеру» (В. М. Шукшин) сводят до минимума описательную часть малых эпических произведений Р. Погодина, активизируя сферу собственно речевую: диалоги, монологи, полилоги, реплики составляют в произведениях не менее двух третей текста. Вербальная коммуникация персонажей – основная форма выражения идей рассказа писателя.

Третий раздел «Типология персонажей в рассказах Р. П. Погодина» – отражает результаты анализа конкретных текстов в проекции на проблему героя как в общелитературоведческом значении, так и специфическом преломлении её в детской литературе. Выявляются главные приёмы создания образов персонажей и особенности их функционирования в сюжете.

При всём разнообразии характеров в рассказах можно выделить такие главные типы положительных персонажей: *романтики-мечтатели* и *юные хозяева жизни*. Нередко писатель показывает, как романтики-мечтатели под влиянием обстоятельств становятся более реалистичными, приближенными к конкретике жизни.

В системе персонажей рассказов Погодина важны не только образы детей, подростков, взрослых, но и животных, птиц, явлений природы. Создавая «нечеловеческие» характеры, писатель широко использует сказочный принцип антропоморфизма, давая этим персонажам остроумные психологические характеристики. Персонажи-люди и персонажи-животные (птицы) общаются, что позволяет Погодину соединять в сюжете многих рассказов реальное и сказочное.

Ключевые слова: детская литература, психологизм, традиция, жанр, рассказ, сюжет, персонаж, символика, синтетизм.

SUMMARY

Chen Chenlin. The stories of R. P. Pogodin for children and teenagers (genre, stylistic and typology of characters) – Manuscript copyright.

The thesis is submitted for a Candidate of Philological Science degree in speciality 10.01.02 – Russian Literature. – H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine. — Kharkiv, 2016.

The thesis systematizes the data devoted to the problem of children psychological prose's development in the second half of the XXth century by the works of Radei Petrovich Pogodin, one of the children psychological prose's founders.

The outstanding characteristics of Radium Pogodin as narrator are analyzed for the first time from the systematic approach which is essentially important for comprehension of the main aspects of his works; the role and importance of his works in Russian prose in the second half of XXth century – both within children's literature and the general literary process of this period.

The first chapter of the study named "Radium Pogodin in children's and teenager's prose of the second half of XX century" analyses the main stages of formation the prose for young readers in XIX – at the beginning of XX centuries. The attention is focused on development of traditions of this era in future, first of all in the second half of XX century; the features of problem and thematic system of prose of R. Pogodin, his unique creative approach (both in concept, topic, and the author's appeal to different kinds of art-visual means) are also analysed. The problem of studying the author's works in literary criticism is considered.

The second chapter of the study, «The Genre specific characteristics of Pogodin's works» is devoted to the problem connected with the genre theory of stories in the development of Russian literature, and the problem of the children and teenagers prose in particular.

The development of genre of the story is analyzed by Pogodin's works from both a traditional view and an innovation view. Special attention is paid to the «synthetic» genre (a novel in stories, the story for the play, in stories, etc.).

The third chapter of the study, «The typology of the characters in the stories of Pogodin» – reflects the significance of analyzing the problem of the hero in literary criticism, and especially projected on children's literature. The features and roles of characters in the story are revealed by building the images of characters from the main approach.

Key words: children's literature, psychological description, tradition, genre, story, plot, character, symbolism, synthetism.